

Bezorgdheden over de omzetting van leren en werken naar duaal leren en aanloopfase

*Advies over de mededeling aan de Vlaamse Regering
'Van leren en werken naar duaal leren: een veilige
haven voor elke leerling'*

Vlaamse Onderwijsraad
Koning Albert II-laan 37
BE-1030 Brussel
T +32 2 219 42 99

www.vlor.be
info@vlor.be

Wijs beleid door overleg

Advies op vraag van Ben Weyts, Viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse Rand op 8/01/2021

Uitgebracht door de Raad Secundair Onderwijs op 21 januari 2021 met eenparigheid van stemmen

Vorbereiding: commissie Onderwijs-Arbeidsmarkt op 8 januari 2021 onder voorzitterschap van Luc Van Waes

Dossierbeheerders: Ewoud De Sadeleer en Marleen Colpin

INHOUD

1 SITUERING	2
2 AANBOD	2
2.1 AANLOOPFASE	2
2.2 DUALE STRUCTUURONDERDELEN OP NIVEAU ONDERWIJSKWALIFICATIE 2	3
2.3 PROGRAMMATIE	4
3 FINANCIERING	4
4 OMZETTINGSKALENDER	4
5 FLEXIBILITEIT EN KWALIFICATIE	5
6 NAFT	5
7 TOT SLOT	6

1 Situering

Bij de uitwerking van het decreet van 30 maart 2018 betreffende duaal leren en de aanloopfase werd vastgelegd dat het bestaande stelsel van leren en werken moet ingekanteld worden in duaal leren en de aanloopfase. Die transitie moet afgerond zijn tegen schooljaar 2025-2026.

Dit advies betreft de mededeling aan de Vlaamse Regering van 18 december 2020 aangaande de inkanteling van leren en werken naar duaal leren en de aanloopfase. De mededeling geeft de beleidsintenties weer en bevat ook een omzettingskalender. Die zal nog verder uitgewerkt worden via een besluit van de Vlaamse Regering. Voor de bijkomende invulling van de aanloopfase moet een decretale verankering gebeuren.

Op 13 juni 2019 bracht de Vlor advies uit op eigen initiatief over de drempels in duaal leren en het toekomstperspectief voor de huidige doelgroep van leren en werken.¹ Op 10 oktober 2019 deed de raad nogmaals een oproep om leren en werken niet zomaar te laten inkantelen in duaal leren en stelden we een complementair aanbod van leerwegen voor waarin alle leerlingen een onderwijskwalificerend traject kunnen volgen.² Op 2 december 2020 stuurde de Vlor een brief naar minister Weyts om zijn bezorgdheid uit te drukken over de huidige doelgroep van leren en werken en of die zijn plaats wel zal vinden in duaal leren.³ In dit advies bespreken we de verschillende voorstellen die in de mededeling zijn opgenomen.

2 Aanbod

De voorliggende mededeling beoogt expliciet om een veilige haven te bieden voor elke leerling. De Vlor stelt echter opnieuw vast dat de maatregelen die daarvoor worden voorgesteld, tekortschieten. De mededeling komt onvoldoende tegemoet aan de bezorgdheid dat veel kwetsbare leerlingen uit leren en werken geen plaats zullen vinden in het stelsel van duaal leren (inclusief de aanloopfase), als de randvoorwaarden niet dringend worden bijgestuurd.

2.1 Aanloopfase

De mededeling bepaalt dat arbeidsbereidheid beschouwd moet worden als de motivatie tot leren op een werkplek, waarbij de trajectbegeleider samen met zijn/haar team de inschatting maakt van die motivatie en het te lopen tijdspad. De aanloopfase blijft daarbij voorbehouden voor arbeidsbereide jongeren. De Vlor herhaalt dat de meest kwetsbare doelgroep van leren en werken geen plaats zal vinden in het stelsel van duaal leren, gezien ze als gemeenschappelijke kenmerken hebben dat ze niet arbeidsrijp, niet arbeidsbereid en/of schoolmoe zijn. Er blijft een nood om een plaats te voorzien voor die jongeren, die niet voorhanden is in de huidige categorieën:

- Duaal leren: voor jongeren die arbeidsbereid en arbeidsrijp zijn;
- Aanloopfase: voor jongeren die arbeidsbereid, maar niet arbeidsrijp zijn;

¹ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair Onderwijs. [Drempels wegwerken in duaal leren. Toekomstperspectief voor huidige doelgroep leren en werken](#), 13 juni 2019.

² Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair Onderwijs. [Laat leren en werken niet zomaar inkantelen in duaal leren](#), 10 oktober 2019.

³ Vlaamse Onderwijsraad, Bureau Raad Secundair Onderwijs, [Vlor herhaalt bezorgdheid over toekomst van leren en werken](#), 2 december 2020.

- NAFT: voor jongeren met een specifieke welzijnsproblematiek.

De Vlor blijft pleiten voor een complementair aanbod van leerwegen waarin alle leerlingen een onderwijskwalificerend traject kunnen volgen. Als arbeidsbereidheid gedefinieerd wordt als ‘op termijn bereid zijn om te leren op de werkplek’, dan breidt de doelgroep uit. Zo zouden ook jongeren onder deze categorie kunnen vallen die wel willen leren op een werkplek, maar tot op heden (door een bepaalde problematiek) nog de motivatie, skills en attitudes tekort komen om dat meteen te doen. De Vlor pleit er evenwel voor om de doelgroep zo breed mogelijk te houden en vraagt daarom voor om arbeidsbereidheid niet te weerhouden als voorwaarde voor de instap in de aanloopfase. Daarmee willen we de mogelijkheden bij de instroom maximaliseren, zodat er een passend vervolgetraject kan worden uitgewerkt voor elke leerling.⁴

Het bredere, meer oriënterende aanbod van aanloopstructuuronderdelen dat aangekondigd wordt, biedt wel een perspectief voor jongeren die nog zoekend zijn over hun studiekeuze. Het zal belangrijk zijn om de afbakening van de brede clusters ruim genoeg te houden. We vragen dan ook om die trajecten in samenspraak met de onderwijsverstrekkers te ontwikkelen, zoals de gewone gang van zaken is.

De context van de screening roept wel wat vragen op. Onder welk statuut worden de leerlingen ingeschreven als ze de screening nog moeten ondergaan? Is er sprake van ‘ontbindende voorwaarden’ zoals we die kennen bij het M-decreet? En wat als blijkt dat de leerling niet thuishoort in leren en werken? Deze screening volgt al op een heroriëntering van de jongeren vanuit het voltijds onderwijs. Het is dus problematisch om hen na een periode van 25 dagen weer naar een ander aanbod te sturen. Het is onaanvaardbaar dat een centrum voor deeltijds onderwijs leerlingen zal kunnen weigeren.

2.2 Duale structuuronderdelen op niveau onderwijskwalificatie 2

De mededeling legt vast dat er een voldoende brede duale opleidingsbasis moet zijn voor de jongeren die arbeidsbereid en arbeidsrijp zijn, maar nog niet in het bezit zijn van een getuigschrift van de tweede graad. Zij moeten ook de kans krijgen om een getuigschrift van de tweede graad te behalen in duaal leren (via duale structuuronderdelen op niveau van onderwijskwalificatie 2 of OK2-duaal). Dat is zeker een positieve maatregel.

We wijzen wel op de valkuilen die nog steeds bestaan in verband met het aanbod OK2-duaal. Zo zijn er nog een aantal sectoren die (nog) geen beroepskwalificaties of deelkwalificaties hebben uitgewerkt die kunnen vertaald worden naar een OK2-duaal. We vragen de garantie op een ruim dekkend aanbod zodat leerlingen ook intrinsieke motivatie kunnen vinden via hun studiekeuze OK2-duaal en de mogelijkheid krijgen om door te stromen naar verwante opleidingen in de derde graad duaal. Hiervoor roept de Vlor de betrokken actoren, de sectoren en AHOVOKS, op om de nodige inspanningen te leveren. Zeker op het moment dat de beroepskwalificaties herzien worden, moet daar specifieke aandacht voor zijn. Tot slot moeten de centra de mogelijkheid en

⁴ “De aanloopfase kan zo alle leerlingen die dat nodig hebben, voorbereiden op de vervolgopleiding die voor hen past. Dat kan duaal leren of voltijds secundair onderwijs zijn, maar ook een tweedekansleerweg zoals in het volwassenenonderwijs. We verwijzen graag in deze context naar ons advies over tweedekansleerwegen: Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Meer kruisbestuiving tussen wegen naar een diploma secundair onderwijs](#), 24 september 2020.

omkadering krijgen om zelf een voltijds engagement te realiseren als er geen werkplekken voorhanden zijn.

2.3 Programmatie

De strakke koppeling tussen de programmatie van de aanloopfase en de duale opleidingen is niet logisch. Het dwingt onderwijsinstellingen ertoe om programmatie-aanvragen in te dienen voor duale opleidingen om het aanbod van aanloopstructuuronderdelen te kunnen garanderen. Als oplossing stelt de Vlor voor om op vlak van programmatie en onderwijsorganisatie flexibiliteit te voorzien in het kunnen aanbieden van de clusters in de aanloopfase op niveau van het schoolbestuur, de scholengemeenschap of de campus. We adviseren dat de overheid het gesprek aangaat met de onderwijsverstrekkers om de mogelijkheden te onderzoeken.

Om planlast bij de verschillende actoren (de onderwijsinstellingen, de centrale diensten van de onderwijsverstrekkers, de administratie, de Vlor, de SERV ...) te vermijden, vragen we om een gedoogjaar te voorzien voor de opstart van een opleiding duaal leren. Momenteel moet een duale opleiding opnieuw aangevraagd worden als er op 1 oktober geen leerlingen ingeschreven zijn. We merken dat de opstart van duaal leren niet altijd vlot loopt en dat scholen het jaar nadien een programmatiedossier opnieuw indienen.

3 Financiering

De Vlor is tevreden met de intenties rond de aanloopcomponent, maar merkt op dat de financieringsincentives zouden moeten worden aangepast. Als de aanloopcomponent wordt uitbesteed aan een externe partner, krijgt die daarvoor financiering. Als de school echter zelf een voltijds engagement realiseert, staat daar geen financiering tegenover. Ook merken we op dat externe partners vaak geen voltijds engagement realiseren. We vragen dus een uniform beleid voor het voltijds engagement, alsook kwaliteitscontrole bij externe partners.

De financiering van de aanloopfase moet mogelijk maken dat de kwetsbare leerlingen het onderwijs krijgen dat afgestemd is op hun noden. De voorziene financiering is ontoereikend om een voltijds engagement te realiseren. We vragen dan ook om het voltijds engagement uit te stellen totdat de financiering uitgeklaard en gegarandeerd is. Het zou goed zijn om eerst simulaties te voorzien om aan te tonen dat centra niet benadeeld zullen worden en dat de omkadering gegarandeerd kan worden naar leraarsuren voor voltijds engagement.

Ook de financiering van de leertijd dreigt ontoereikend te gaan worden (o.b.v. kleine aantallen) als de opleidingen van de leertijd inkantelen in duaal leren. Het financieringsmechanisme is verschillend van dat van onderwijs. In de evolutie van de omzetting moet hiermee rekening gehouden worden.

4 Omzettingskalender

De omzettingskalender schept duidelijkheid, maar roept ook enkele bezorgdheden op. Ten eerste loopt er met bepaalde sectoren nog overleg over het aanbod OK2, dat niet allemaal tijdig zal worden afgerond omdat er nog beroepskwalificaties ontwikkeld moeten worden. We vragen dan

ook om een overgangsregeling, waarbij er nog met het bestaande aanbod kan worden gewerkt, en die te expliciteren in de tekst.

Ten tweede moet een leerling die begonnen is aan een opleiding, die ook steeds kunnen afronden. Er is nu slechts een schooljaar extra voorzien, maar in de praktijk kan er meer nodig zijn, zowel voor basisvorming als voor het specifiek gedeelte. We pleiten er dan ook voor om een 'redelijke termijn' te voorzien in plaats van een jaar. Anders dreigt het risico dat leerlingen halverwege gaan stranden ofwel dat er kwalificaties afgeleverd zouden worden op het moment dat dat nog niet terecht is.

Tot slot vragen we om snelheid te maken met de koppeling van het huidig aanbod aan de graden. De centra hebben de concordanties nodig om toekomstgericht te kunnen plannen.

5 Flexibiliteit en kwalificatie

De Vlor is voorstander van de bestaande flexibiliteit voor voortgang op basis van beroepsgerichte vorming. Dat die wordt uitgebreid naar de lineaire opleidingen is een goede zaak. We pleiten voor een vergelijkbare flexibiliteit ten aanzien van de voortgang voor algemene vorming. Verder zou het goed zijn om te verkennen of flexibele leerwegen een meerwaarde kunnen bieden binnen duaal leren.

De (deel)certificaten binnen leren en werken zullen in bepaalde trajecten een equivalent vinden bij de bewijzen van competenties binnen duaal leren. Zo'n bewijs van verworven competenties is een bevestiging van wat de jongere al kan en heeft dan een coachende en motiverende functie, of bevestigende, maar is zeker geen deelkwalificatie met civiel effect. Deze bewijzen zijn dus geen goed alternatief voor een volwaardig (deel)certificaat.

Tot slot geeft de mededeling aan dat het in het kader van de aanloopfase binnen de beroeps- of deelkwalificaties vaak niet mogelijk is om een bijkomend afgerond geheel van competenties (met relevantie en civiel effect op de arbeidsmarkt) af te bakenen. In de mededeling staat dat de aanloopfase dan ook vooral moet worden opgevat als een opstap naar een duaal OK2- of OK3-traject (dus geen finaliteit). Daaruit moet worden afgeleid dat de aanloopfase dus niet zal leiden tot een kwalificatie. De Vlor betreurt dat jongeren enkel naar duaal kunnen verwezen worden en pleit er met aandrang voor om leerlingen die in aanloopstructuuronderdelen competenties verwerven die voldoen voor een kwalificatie (bijvoorbeeld binnen een stageovereenkomst), ook effectief te kwalificeren.

6 NAFT

De mededeling vermeldt geen verdere wijzigingen in verband met NAFT. Nochtans is NAFT een belangrijk onderdeel van het behoeftedekkend aanbod van alternerend leren dat moet worden uitgewerkt. De Vlor benadrukt dat de samenhang tussen het aanbod (dual leren – aanloopfase – NAFT) bewaakt moet worden om elke leerling een 'veilige haven' te bieden. In die context duiden we twee knelpunten aan omtrent NAFT.

- Er is nood aan de mogelijkheid om jongeren langere tijd in NAFT onder te brengen, naast het aanbod dat tot nu toe gericht is op kortere trajecten en het groepsondersteunend aanbod. De jongeren die langere begeleiding nodig hebben, dreigen momenteel uit de boot te vallen. Er is ook nood aan meer uren per week zodat het voltijds engagement kan gerealiseerd worden.
- De aanmeldingsprocedure verloopt erg moeizaam: soms duurt het tot drie weken vooraleer jongeren met een zware problematiek kunnen geholpen worden. Er moet veel sneller gehandeld kunnen worden.

7 Tot slot

De centra voor leren en werken wachten op duidelijkheid vanuit het beleid over drie belangrijke dossiers, die cruciaal zijn om de toekomst van de centra op lange én korte termijn uit te tekenen:

- De inkanteling van leren en werken in duaal leren;
- De nieuwe eindtermen;
- Het voltijds engagement dat zij vanaf 1 september 2021 moeten opnemen.

De Vlor dringt dan ook aan op snelheid om duidelijkheid te verschaffen over die dossiers, inclusief de bijbehorende financiering. Zo kunnen al die beleidsinitiatieven ook op elkaar afgestemd worden. In de context van deze mededeling vragen we dus om snel werk te maken van verdere concretisering. We pleiten er ook voor om expliciet te voorzien in opvolging van de uitrol van deze beleidsmaatregelen en bijbehorende evaluatie, om zo nodig tijdig te kunnen bijsturen.

Marleen Colpin
secretaris Raad Secundair Onderwijs

Saskia Lieveyns
voorzitter Raad Secundair Onderwijs